

ماهیت و انیّت زمان از دیدگاه فلاسفه اسلامی با عنایت به سوابق تاریخی و
ریشه‌های آن در حکمت قدیم و نظریات یکی از برجستگان غرب «هنری
برگسون»

گروه آموزشی، فلسفه و کلام اسلامی

دانشجو: طوبی کرمانی

استادان راهنما: دکتر غلامرضا اعوانی، دکتر حسین ضیائی، دکتر علی قیصری

استادان مشاور: دکتر احمد بهشتی و حجة الاسلام عبدالله نورانی

چکیده:

این رساله در پنج گفتار در خصوص وجود و ماهیت زمان از دیدگاه حکماء اسلامی و هنری برگسون تنظیم شده است. حقیقت زمان به عنوان بعدی از ابعاد موجود که از ترتیب بالقوه اجزاء آن حکایت می‌کند، مورد نظر این رساله است از اینرو زمان، معقول ثانیّه و منتزِع از نحوه وجود دانسته شده است و نه ماهیتی عرضی از مقوله کم متصل غیر قارّ. این تعریف، تفاوت میان زمان نفسانی (متافیزیکی) و فضایی (فیزیکی) را بیان می‌دارد. زمانی که بالفعل در خارج موجود باشد مورد انکار همگان است و این مشابه سخنی است که برگسون در برآورد نظریه انیشتن گوید که ما دو نوع توالی و معیت داریم توالی و معیت دو «آن» که در علم مطرح است و توالی و معیت دو گذر و سیلان که در فلسفه مطرح است. نکته دیگر تعریف متافیزیکی زمان است که به تعبیر ملاصدرا تداوم در خلق و افاضه هستی به جواهر مادی است و زمان همان دوام آفرینش است. به بیان دیگر افاضه هستی به عالم ناسوت، زمان، و در وعائی بر تر دهر و سرمد است. این برداشت با سخن الهی سازگار است که فرمود: «كُلُّ عِنْدَهُ بِمِقْدَارٍ».